



LOVUTNÝ PANE MINISTERSKÝ PŘEDSEDO!

Pokládáme za prospěšné a nutné pro náš stát, aby vláda již dnes se zabývala otázkami budoucího vývoje oněch krajů, které mají mimořádný význam pro hospodářskou sílu státu a sociální pokrok obyvatelstva a aby takovým krajům byly poskytnuty všechny předpoklady zdravého vzrůstu. K těmto krajům patří jednak naše hlavní města zemská, jednak velká střediska průmyslová. Na jejich rozvoji je závislý i vývoj veškerého okolí zemědělského a tím i vzrůst celého státu.

Mezi střediska průmyslová vstoupil v posledních letech náš kraj, Zlín a jeho okolí. Přesto, že podmínky pro průmyslový rozvoj jsou v našem kraji celkem nepříznivé, podařilo se přece naší práci proměnit chudé kdysi Zlínsko v kraj poměrného blahobytu. Ukazuje se, že právě takové kraje přírodou neobdařené, kde člověk je nucen využít všechn svůj um a rozum, zocelit svou vůli a vystupňovat svoji houževnatost, mají nejlepší předpoklady pro moderní hospodářské podnikání. Nyní dostoupil vývoj průmyslového střediska zlínského takového stupně, že počíná působiti nejen ve svém vlastním okruhu krajovém, nýbrž ovlivňuje i kraje vzdálenější a podporuje i tam sociální a hospodářský rozvoj země. Naše vláda mohla by tento proces účinně podporovati, jestliže se odhodlá vyjíti vstříc novým požadavkům a potřebám našeho kraje a obyvatelstva. Nechceme peníze, nechceme subvence. Chceme jen, aby hospodářským silám, které jsme probudili, byly otevřeny všechny možnosti a aby síly ty nebyly tlumeny předsudky a tradičními zvyklostmi minulých dob.

Náš podnik je ovšem podnik výdělečný. Jeho technické, obchodní a sociální ústrojí dosáhlo však již takových rozměrů, že prostý zisk přestal býti jediným a vrcholným jeho cílem a že jeho další trvání a prosperita je závislá již více na obecném pokroku celého státu než na pouhé a prosté obchodní kalkulaci. Pro náš podnik stal se ideál zdravého, hmotně i kulturně vyvinutého občana nadřazeným cílem. Proto ochotně a rádi plníme ty úkoly sociální, které zpravidla bývají chápány jen jako úkoly veřejných svazků, obcí, zemí a států, od nichž začasťe mnozí podnikatelé utíkají, protože nechápou úzkou spojitost prosperity svých závodů s obecným pokrokem veškerého občanstva. Proto stavíme nemocnice, sil-

nice, školy, hřiště a jiná zařízení, jež v nedávné minulosti pokládala se za luxus, proto zvyšujeme důchody svým zaměstnancům a zlevňujeme cenu svých výrobků. Proto také bychom chtěli zvýšiti a zajistiti co nejvíce prosperitu kraje, v němž pracujeme – země, z níž čerpáme své síly a státu, který jest základnou našeho podnikání.

Prosíme proto, aby vše co dále uvádíme bylo posuzováno s hlediska těchto našich cílů.

Příležitost k tomu, abychom přednesli naše tužby a obeznámili vládu s našimi záměry v budoucnosti, dává nám přání vyslovené panem ministrem financí, drem Englišem, aby náš závod převzal kožařské a obuvnické podniky, řízené dosud Moravskou bankou. Žádost p. ministra financí pokládáme za oprávněnou, protože průmysl kožařský a obuvnický mohou dáti do pořádku zase jen kožaři a obuvníci. Při tom chtěli bychom však nejen zachovat třebíčskému kraji jeho dnešní zaměstnanost, nýbrž máme v úmyslu prosperitu tohoto kraje ještě značně zvýšiti. Proto vstoupili jsme do vyjednávání s Moravskou bankou, které jsme učinili nabídku, podle přílohy A. Nabídka byla ve správní radě Moravské banky dne 2. t. m. přijata.

Směrodatným činitelům Moravské banky jsme vyložili, že dodržení naší nabídky jest v úzké souvislosti se stanoviskem vlády k naší práci, neboť pozvednutí zaměstnanosti třebíčských závodů jest podmíněno udržením a vzrůstem našich závodů zlínských. Máme-li převzítí odpovědnost za zaměstnanost v kožařském a obuvním průmyslu na Českomoravské vysočině v kraji třebíčském, potřebujeme rozřešení četných správních, státních, zemských a obecních problémů, které vyvolala naše práce ve zlínském kraji.

DNEŠNÍ STAV ZLÍNSKÉHO KRAJE

Město Zlín vzrostlo v několika letech z obce čítající sotva 3000 duší na město s 21.000 obyvateli. Průmysl, který rozrostl v městě, změnil docela hospodářskou a kulturní strukturu kraje, který žije úplně jiným způsobem než jiné kraje naší republiky.

Státní administrativa bohužel nevzala dosud tuto velikou změnu kraje vůbec na vědomí a nevyvodila z ní žádných důsledků.

SILNICE

Každý návštěvník Zlína zjistí, že silnice, které mají spojovati tento kraj s hlavními komunikacemi země, jsou asi v témže stavu jako ve středověku. Viděli jsme rozbité, dopravou demolované silnice, které s námahou musila opravovati soukromá iniciativa, ba často šoféři vlastníma rukama. Při tom je v kraji dobrá vůle a snaha přivoditi zlepšení i za cenu mimořádných dobrovolných příspěvků. Zlínská obec však teprve po tříleté, úporné práci obdržela právo pracovati a platiti na přeložení a narovnění několika kilometrů silnice Otrokovice–Zlín. Pro osm dalších silnic naléhavě potřebných, nejsou dosud vypracovány ani podrobné plány, protože obce našeho kraje jsou roztrženy do tří soudních okresů. Může-li pro některou obec vykonati něco okres jeden, neuskuteční se to, protože současně nemůže navázati na tuto práci okres druhý nebo třetí, do něhož patří obec sousední. O deset obcí našeho kraje se vůbec nikdo nestará, poněvadž okresní úřady se ještě od r. 1928 nedohodly, který okres se má o ně starat.

ŽELEZNICE

Železnice, která probíhá krajem a která byla zbudována z úspor jeho obyvatelstva, je ve stavu ponižujícím. Přiložené fotografie zlínského nádraží vystihují pouze estetickou stránku tohoto úpadku, který je mnohem žalostnější po stránce technické.

Chceme-li vypraviti naše vagony se zbožím, musíme ze svých prostředků vystaviti novou seřazovací kolej. Železniční správa zařídila se na této jediné dráze v našem kraji pouze na přijímání peněz, aniž by jen halěř věnovala na její zdokonalení. Vyjednáváme se železniční správou již přes šest roků, abychom směli majetek tohoto kraje, který i podle zákona jest naším majetkem, vykoupným od zahraničních držitelů, spravovati tak, jak toho vyžaduje nový život zdejšího obyvatelstva. Neustálými odklady v rozřešení železniční dopravy na Zlínsku,

staly se zdejší dopravní poměry katastrofálními. Dráha naše není již dopravním prostředkem, ale přímo dopravní překážkou, která dusí veškerý rozvoj a pokrok.

VODNÍ A ZDRAVOTNÍ POMĚRY

Město Zlín stejně jako všechny obce v kraji trpí občasným nedostatkem vody. Voda, která zavlaží kraj v období dlouhých dešťů, není zadržena a odtéká rychle, takže všechny potoky a řeky jsou po větší část roku vyschlé. Žádná obec daleko široko nemá vodovodu a kanalisace, což způsobuje časté epidemie, hlavně epidemii tyfovou.

Rozřešení vodního problému ve zlínském kraji vyžaduje úplnou regulaci řeky Dřevnice a přítoků a vybudování dvou retenčních údolních přehrad. Jde současně o zamezení pohrom z povodní, jež pustoší každoročně pole a obydlí a zamezení pohrom ze sucha, které zaviňují hospodářské, ale hlavně zdravotní škody obyvatelstva. Zlínská obec již po šest roků domáhá se provedení těchto staveb a vynaložila veliké částky nejen na regulaci řeky ve vlastním katastru, ale převzala také náklady, jež bylo třeba uhradit k umožnění regulačních prací chudých sousedních obcí. Převzala také úhradu na vypracování plánů pro stavby přehrad. O těchto nezbytných pracích nebylo však dosud rozhodnuto.

I za dob, kdy zdejší obyvatelstvo se živilo převážně zemědělstvím, byl náš kraj po stránce zdravotnické jedním z nejzanedbanějších zemí. Průmyslová práce, která soustřeďuje lidi na jedno místo, vyžaduje docela zvláštní zdravotní péče. Není však nikoho, kdo by na tyto zdravotní problémy kraje myslil, není úřadu, který by je sledoval a řešil v jejich celku a souvislosti, protože kraj jest rozdělen do tří politických správ a podléhá třem zdravotním úřadům, jež s ním nemají styků a jež se o něj proto nemohou starat.

SPRÁVNÍ A ADMINISTRATIVNÍ POMĚRY

Kraj, který se vyvíjí a mění tím tempem jako Zlínsko, a v němž se soustřeďuje převážná většina obyvatelstva celého území, nemůže býti spravován a řízen

z města ležícího mimo tento ruch a rozmach a daleko od těžiště průmyslového centra zlínského, z města, jehož obyvatelstva početně klesá.

Náš kraj potřebuje vlastní politické správy, vlastního okresního úřadu, řízeného muži, kteří žijí a stýkají se s obyvatelstvem a kteří chápou jeho životní potřeby.

Kolik problémů je třeba rozřešit pouze zlínské obci za spolupráce okresního úřadu, ukazuje přiložený hospodářský program nejnaléhavějších prací, který má obec vykonati. Přiložená politická mapa navrhovaného politického okresu zlínského zaznamenává obce, jež svým životem gravitují ke Zlínu a tvoří s ním hospodářskou jednotu.

ZABEZPEČENÍ BUDOUCNOSTI

Avšak ani politická správa, ani naléhavé zlepšení silnic, železničního spojení a vodovodů nestačí k tomu, aby zabezpečily příštím generacím udržeti to, co zde bylo vytvořeno.

Zdejší průmysl potřebuje k svému dalšímu životu a rozvoji nezbytně velikou řeku. Bez velké řeky nelze zabezpečiti příští generaci úspěšný zápas s jinými světovými průmyslovými centry. Proto snažíme se společně s městem Zlínem přičleniti náš kraj na řeku Moravu a přemístiti ony části průmyslu, které jsou na vodu přímo odkázány na břehy řeky. Hospodárné rozřešení tohoto problému jest však možné jen v rámci jednotné obce Velkého Zlína, v němž obce ležící na dolním toku řeky Dřevnice, a tvořící hospodářskou jednotu s dnešním Zlínem, utvoří také jednotu právní a administrativní.

Přikládáme přehledné plány katastru Velkého Zlína k orientaci a posouzení.

VÝSTAVBA PRŮMYSLOVÉHO CENTRA

V POVODÍ MORAVY

Jak plánovitá, průmyslová a obchodní práce pozvedá celé kraje, vidíme rok od roku na městě Rotterdamu, kde naše pozorování se kryje s poznáním Eduarda Basse, zaznamenané v jeho knize o Holandsku, z níž citujeme:

„Celý Rotterdam uvnitř města i v širém okolí se zvyšuje, obromné plochy půdy se zasypávají, aby budoucí staletí měla lepší podmínky než generace dosavadní. Ta stálá, soustavná a velkorysá práce pro budoucnost jest věc, která u Holanďanů nejvíce imponuje. Při tom nesnaží se obromovati svět nebo sebe žádnými fantastickými výhledy a rhetorskými výlevy, jsou střízliví a praktičtí i v tom, k čemu je třeba vskutku až nadlidského vzepětí sil. Úžasné bohatství Rotterdamu jest z jeho přístavu. Předloni sem došlo na 15.000 zámořských lodí s tonáží přes 21 milionů tun. Co se přiveze po vodních cestách z vnitrozemí, jde také do milionů. A před 60 lety tu nebylo ještě nic. Před pouhými 60 lety to bylo ospalé a bezvýznamné městečko, ležící na líné řece – (jako Morava) – tak zanesené pískem, že sem žádná slušná loď ani nemohla. Před 60 lety začali Rotterdamští vytvářet své první gigantické dílo: čistit řeku, prohlubovat řečiště, chránit ústí hrázemi, budovat hluboké přístavy. 60 let není žádná dlouhá doba v historii města. Ještě dnes žijí lidé, kteří viděli začátek prvých prací. A za 60 let se ze zapadlého hnízda s trochou historických vzpomínek stalo bohaté velkoměsto a druhý přístav evropské pevniny po Hamburku. Antverpy, Amsterdam, Brémy, Štětín, Marseille, Janov – vše zůstalo zpět za rozběhem rotterdamských občanů, kteří pochopili své možnosti a dali se do díla pro budoucnost. Miliony se investovaly, ale miliony se také vydělaly. Miliardy se investují znovu a miliardy se zase vydělávají. Je to stálá, ostrá, ale cílevědomá cesta vpřed a vzhůru pro blaho budoucí, pro blaho celku.“

Táž příležitost naskýtá se nám, dnešní generaci, abychom vytvořili z centra Moravy kraj světového významu, který bude stejným požehnáním pro Československou republiku jakým jest Rotterdam pro Holandsko, protože usplavnění Moravy znamená spojení dvou moří: Baltického a Středozemního.

Abychom zabezpečili zdejšímu průmyslu jeho nejživotnější podmínky, sousedství s významným tokem a dali zároveň základ zkultivování celé střední Moravy, začali jsme umisťovati část zlínských průmyslových závodů na březích řeky Moravy u Otrokovic. Počítali jsme s tím, že potíže s každoročními povodněmi překonáme postupně. Veliké vody z posledního podzimu nám však ukázaly velikost rizika této naší snahy a zároveň nás přesvědčily, že povodně ve své ničivé síle vzrůstají. Řeka Morava, která je nejcennějším přírodním darem naší země, stává se jimi škůdcem moravského obyvatelstva.

Varují nás mnozí opatrní lidé před tím, abychom se vystavovali riziku staveb u řeky Moravy. Rozhodli jsme se však neutíkat před vodou, neboť víme, že je to životodárný živel, kterého potřebuje průmysl stejně jako zemědělství. Chceme dáti řece Moravě její cenu božího daru, chceme podniknouti zápas o zvládnutí jejího toku.

Nechtěli jsme utéci na sousední kopce jak to činí se svými stavbami veškeré obyvatelstvo tohoto kraje a opustiti tak velkou myšlenku, znamenající dobrou budoucnost celé země.

Je třeba uvědomiti si klimatické poměry země Moravy. Morava leží ve středu pevniny, obklopena několika horskými hřebeny, a má proto klima vysloveně kontinentální. Země trpí často v letním období dlouho trvajícím suchem, při němž vyprahnou i studny a obyvatelstvo i dobytek velmi často trpí krutě nedostatkem vody. Po tomto suchu dostávají se dlouhé dešťové periody a povodně zaplavují široké moravské roviny.

Tyto klimatické a zeměpisné podmínky země vyžadují takového uspořádání vodních poměrů:

1. aby bylo možno průmyslu i zemědělství stavěti své provozny na březích řeky Moravy;

2. aby byly zmírněny katastrofální účinky velikých veder;

3. aby byly odstraněny katastrofální účinky povodní;

4. aby bylo možno zužitkovati vody k dopravě a pohonu.

Abyste všem těmto čtyřem požadavkům bylo vyhověno, je třeba v době veder, kdy voda v moravských řekách jest téměř vyschlá, docílití vzednutí hladiny vodní snížením rychlosti toku, kdežto v dobách velikých dešťů jest zapotřebí držeti hladinu vodní co možná nejnižší při rychlosti zvýšené. Toto lze dosíci jedině zregulováním řeky na nejvyšší vody, pořízením sklápěcích jezů a vybudováním množství přehrad na přítocích. Tím budou také vyřízeny všechny podstatné podmínky pro usplavnění.

Usplavnění řeky je užitečné nejen průmyslu a zemědělství, nýbrž veškerému obyvatelstvu, protože plavba na řece podmiňuje udržování čistoty toku. Za nynějšího stavu věci přináší řeka obyvatelstvu místo užitku pouze škodu. Regulace, pokud byly provedeny za Rakouska, jsou úplně nedostatečné a kusé.

Staré regulační projekty pozůstávají ze tří částí, z nichž jedna odporuje druhé a úřad, který byl za Rakouska vybudován, aby provedl jednotné plány, byl za naší republiky zrušen. Vykonané regulace jsou úplně opuštěny, neudržovány, řečiště se zanáší, čímž se ovšem povodně rok od roku zvětšují.

Tyto úkoly nemůže ovšem rozřešiti okresní politická správa, nýbrž země a státní správa, stejně jako jiné naléhavé úkoly jakých vyžaduje průmysl pracující s celým světem. Je to na příklad položení telefonního káblu, jímž by byl Zlín připojen k hlavnímu městu a mohl tak docílití spojení se zámořskými stanicemi. Náš závod potřeboval by denně telefonicky mluvit se všemi státy světa; podle mezinárodních dohod však nemohou se mezinárodní spoje, zejména zámořské, dávatí abonentům, kteří nejsou připojeni na káblové telefonní vedení. A tak se stává, že i nejdražší hovory, z nichž mnohý stojí nás až na Kč 10.000,-, nejsou nám k užítku, protože slyšíme nejasně a musíme zajet do Prahy nebo jiného evropského města, abychom se se zámořím domluvili. Technických obtíží pro vedení káblu do Zlína není a intensita naší potřeby je taková, že amortisace této práce je zajištěna.

FINANCOVÁNÍ VEŘEJNĚ PROSPĚŠNÝCH ZAŘÍZENÍ

Regulaci a usplavnění řek, stavby přehrad, silnic, vodovodů a telefonních káblů nemůže zaplatiti jedna generace. Tyto potřeby musí býti budovány z dlouhodobých výpůjček, protože budou sloužiti mnoha generacím.

Nežádáme od vlády darů. Naše práce vynáší tolik, kolik potřebuje k svému rozvoji. Stali jsme se největšími a zajisté i nesprávnějšími poplatníky státu. Jsme a chceme i nadále zůstatí průkopníky v berní morálce jako ve všem jiném.

Naše práce stačí vydělati na upisování i na úrokování těchto dlouhodobých výpůjček. Příjmy z naší práce nejsou vyjádřeny pouze ve fatovaných výsledcích našeho závodu, ale také v přebytcích celého kraje, uložených do peněžních ústavů, které jsou ochotny upisovati, avšak potřebují pouze organisátora, který by upisování umožnil. Tuto organizační a správní práci pro zabezpečení a přípravu budoucnosti lze vyříditi pouze za účasti státní administrativy.

Když nalezneme pro tyto snahy u vlády porozumění, vybudujeme v několika letech vzorný okres, jak po stránce průmyslové a zemědělské, tak i v ohledu zdravotním a kulturním. Bude nám možno dodržeti náš program z r. 1923 na výstavbu města Zlína o 50.000 obyvatelích do r. 1934 a vybudovat nový předpoklad na obec Velký Zlín se 100.000 obyvateli, rozprostírající se v poříčí Dřevnice, opřenu o řeku Moravu, jež bude moci býti vystavena do roku 1940. Tím budou také položeny základy pro průmyslové centrum mezi Napajedly a Olomoucem, v němž nynější velká města Prostějov, Kroměříž, Přerov a Olomouc dostanou podmínky pro vzrůst na města se sta tisíci obyvateli. Tato města budou dobrým základem pro milionové průmyslové velkoměsto, schopné uhájiti si světové trhy pro své výrobky, protože bude míti všestranně dobré přírodní podmínky.

Výrobní, poplatní a konsumní schopnost rozmnoženého obyvatelstva v tomto centru bude s to trvale povznášeti a zabezpečovati rozvoj hlavních měst země i říše – Brna, Bratislavy a Prahy a opatřovati svému zemědělskému okolí spolehlivý trh pro jeho výrobky.

Prosíme slavnou vládu, aby nám usnadnila převzetím odpovědnosti za zaměstnanost obuvnického a kožařského průmyslu v kraji třebském tím, že:

1. zřídí během roku 1931 okresní úřad ve Zlíně,
2. projeví zásadní souhlas s vybudováním Velkého Zlína,
3. ministerstvo železnic konečně předá správu lokální dráhy OZV do rukou společnosti, která ji vlastní,
4. zařadí do investičního programu pro rok 1931-1932 regulaci řeky Dřevnice a stavbu údolních přehrad na ní a přítocích,
5. ministerstvo pošt a telegrafů položí projektovaný kabel Brno—Trenčín přes Uherské Hradiště směrem přes Zlín, v délce asi 25 km,
6. zužitkuje vodní bohatství řeky Moravy ku prospěchu podnikání průmyslového, zemědělského a živnostenského a tím ku prospěchu všeho obyvatelstva.

TOMÁŠ BAŤA